

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ РЕГИОНИ НА КИТАЙСКАТА НАРОДНА РЕПУБЛИКА: СЕВЕРОИЗТОЧЕН РЕГИОН

Илиян Матеев

Великотърновски университет, България

THE ECONOMIC REGIONS OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA: NORTHEASTERN REGION

*Iliyan Mateev*¹

University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: The article presents the conditions for the development of the North-eastern region of the People's Republic of China and the achieved results.

Keywords: China; Economic Regions; Northeastern Region; Heilongjiang; Jilin and Liaoning

Североизточният регион на Китайската народна република включва провинциите Хъйлундзян, Дзилин и Ляонин.

Хъйлундзян (31.85 млн. д.; 463.6 хил. км²) е най-северната му провинция. На север и изток граничи с Русия по река Амур и река Усури, на юг – с китайската провинция Дзилин, а на запад – с автономния регион Вътрешна Монголия (National Bureau of Statistics of China 2021: pass.).

Слабо развит през XIX век, Хъйлундзян е бил под руско влияние до 1917 г., когато Китай поема контрол над провинцията. През есента на 1931 г., е окупиран от Япония, която на 1 март 1932 г. създава в Североизточен Китай марионетната държава Манджоу-Го (Манджурия), но през август 1945 г. е освободен от въоръжените сили на СССР, провели Манджурската стратегическа настъпателна операция.

Провинция Хъйлундзян заема около половината територия на голямата североизточна (манджурска) равнина, която е заобиколена от три страни от планински вериги със средна височина. Североизточната рав-

---

¹ Dr. Iliyan Mateev is an Associate Professor at St Cyril and St Methodius University of Veliko Tarnovo; Faculty of Economics; Department of Economic Theory and International Economic Relations; Email: i.mateev@ts.uni-vt.bg

нина е сред основните райони за отглеждане на соя в Китай, отглеждат се също така пшеница, слънчоглед, царевица, сорго, захарно цвекло и лен. Надморската височина надвишава 1000 м в югоизточните и северозападните планини и някои върхове от веригата Шао Хинган (Britannica 2007: Northeast Plain, pass.).

Амур е най-дългата река в провинцията. Горната и средната ѝ части служат като международна граница с Руската федерация в разстояние от 1900 км. Обикновено ледът започва да се образува на Амур в средата на октомври, а до края на ноември реката е напълно заледена. Освобождава се напълно от леда към началото на май. Основен воден път в провинцията е главният приток на Амур – река Сунгари (Britannica 2011: Sungari River, pass.). Преминаваща през долина, разположена между планини, река Усури оформя китайско-руската граница на изток. Тя е сравнително широка, бавнотечаща река, с приток (река Сунгача), свързващ я с езерото Ханка, което е най-голямото сладководно езеро в Източна Азия. Само една четвърт от територията на езерото, по което минава част от китайско-руската граница, е в Китай. (Britannica 2011: Ussuri River, pass.); (Britannica 2019: Lake Khanka, pass.).

Зимите в провинцията са дълги, продължаващи от пет до осем месеца. Лятото е кратко, но съвпада с дъждовния сезон, което прави възможно отглеждането на култури, характерни за районите с умерен климат. Значителни са регионалните климатични различия. Първоначалната растителност в равнинните райони на провинцията е била рядка гора, която до голяма степен е унищожена заради култивиране. Хъйлундзян е една от основните пасищни зони в Китай, в чиито равнини се отглеждат големи стада добитък. Провинцията е един от водещите производители на мляко в страната. Планинските райони са силно залесени, предимно с иглолистни дървета или смесица от иглолистни и широколистни видове. В горите се срещат множество диворастящи растения със стопанско значение и гъби.

Хъйлундзян има значителни запаси от нефт, въглища, злато и графит. През 50-те години приоритет има развитието на въгледобива, но през 1959 г. е открито нефтеното находище „Дацин“, чиято експлоатация започва работа през 1960 г. и впоследствие се превръща в най-голямото находище в Китай. Хъйлундзян остава един от най-големите източници на суров петрол в страната, също така е основен регионален производител на природен газ. Провинцията разполага с големи горски ресурси, годни за търговска експлоатация, като боровете са най-ценният дървен материал.

Заради значителните запаси от въглища и пълноводните реки от 50-те години на миналия век насам производството на електроенергия

се превръща в един от основните компоненти на икономиката на провинцията. Изградени са много ВЕЦ и ТЕЦ (Hung and Falkenheim 2023: Heilongjiang, pass.).

През 2022 г. номиналният БВП на Хъйлундзян е бил на стойност 1590.1 млрд. ¥ (236.4 млрд. US\$), което нарежда провинцията на 25-то място в КНР. През същата година БВП на човек от населението е бил на 30-то, предпоследно място в страната: 51906 ¥ (7717 US\$); (National Bureau of Statistics of China 2023: pass).

Административен център и най-голям град е Харбин. Населението му през 2023 г. е наброявало 6.8 млн.д., а градът е заемал 15-о място в Китай (Macrotrends 2023: Harbin, pass.). През 2022 г. икономиката на Харбин е тридесет и девета по големина сред градовете в КНР (549 млрд. ¥/ 81.6 млрд. US\$); (CEIC 2022: China CN: GDP: Heilongjiang: Harbin, pass).

До 1896 г. Харбин е представлявал малко селище. Дължи възхода си на изграждането в края на XIX и началото на XX век на Китайската източна железница, която е планирана като продължение на руската Транссибирска железница. През 1924 г. следреволюционното съветско правителство се отказва от териториални претенции към Република Китай, но запазва контрола си върху железопътната линия. През 1953 г. СССР прехвърля своя дял от железопътната линия на Китайската народна република.

Харбин е база за руските военни операции в североизточната част на Китай по време на Руско-японската война (1904–1905), а след края ѝ е временно под съвместна китайско-японска администрация. След Октомврийската революция се превръща в убежище за бежанци от бившата Руска империя и за известно време има най-голямото руско население от всички градове извън Съветска Русия. През 1921 г. населението на Харбин наброява около 300 хил.д., от които 100 хил. руснаци. По време на Втората световна война Харбин е важен индустриален и транспортен център на марионетната държава Манджоу-Го (1932–1945 г.). През лятото на 1945 г. е превзет от съветската армия и предаден за управление на китайските власти през 1946 г. Впоследствие населението му нараства бързо и градът се нарежда сред основните индустриални центрове на региона.

До средата на XX век са се развивали предимно хранително-вкусовата, тютюневата, текстилната и кожарската промишленост. Черноземните почви в района на Харбин са сред най-богатите на хранителни вещества в Китай, което ги прави подходящи за отглеждане на пшеница, царевича, соя, захарно цвекло и лен.

След 1950 г. са развити отрасли като производството на оборудване за енергетиката, самолетостроенето, автомобилостроенето, фармацевтиката, металургията, машиностроенето и др.

Производството на оборудване за енергетиката (турбини, котли, генератори, помпи и др. за АЕЦ, ВЕЦ и ТЕЦ) е основна индустрия за Харбин, която е произвела около една трета от всички инсталирани мощности в Китай. Основаната през 1994 г. Harbin Electric Corporation е сред трите най-големи китайски производители заедно с Shanghai Electric и базираната в Чънду, провинция Съчуан, Dongfang Electric Corporation. През второто десетилетие на XXI век бързо се усвоява производството на оборудване за производство на слънчева енергия и обезсоляване на морска вода (Harbin Electric Corporation 2017: Company Profile, pass.).

Важна за икономиката на града е авиационната промишленост, представена от Harbin Aircraft Industry Group – HAIG/ Hafei („Харбинска самолетостроителна група“), която е дъщерно предприятие на държавния холдинг AVIC. Специализирана е в производството на граждански и военни самолети и вертолети, а също така на хидросамолети (Harbin SH-5 и Harbin PS-5), безпилотни летателни апарати (Harbin BZK-005) и самолетни части. В сътрудничество с френската Aérospatiale (през 2000 г. става част от Airbus) от 1981 г. произвежда военния хеликоптер с граждански варианти Harbin Z-9, който е лицензиран вариант на френския Eurocopter AS365 Dauphin. В сътрудничество с Airbus Helicopters от 2009 г. произвежда средния граждански вертолет Harbin Z-15/ Avicopter AC352, който е лицензиран вариант на Eurocopter H175. Произвежда модерния атакуващ хеликоптер Harbin Z-19 и универсалния военен хеликоптер Harbin Z-20 (AVIC 2023: Harbin Aircraft Industry Group, pass.).

През 2015 г. базираната в Чунцин компания Changan Ford, която е съвместно предприятие на „Форд“ с „Чанган“ (50/50), придобива Harbin Hafei Automobile Group Co. Заедно със SAIC Motor (Шанхай), FAW Group (Чанчун, Дзилин) и Dongfeng Motor Corporation (Ухан, Хубей), Changan Automobile е сред компаниите от т. нар. „Голяма четворка“ (Changan Ford 2023: Changan Ford Automobile Co., Ltd., pass.).

В Харбин е базирана една от трите най-големи фармацевтични компании в Китай – „Науао“ (Napharm Group Co., Ltd.), занимаваща се с научно-развойна дейност, производство и продажба на фармацевтични продукти (Nauao 2023: Napharm Group Co., Ltd., pass.).

Northeast Light Alloy Co. Ltd., която е част от Chalco (Aluminum Corporation of China), е сред водещите световни производители на продукти от алуминиеви, магнезиеви и Al-Mg сплави, включително плочи, листи, ленти, фолио, тръби, пръти, профили, телове и др. Обслужва клиенти в целия свят от авиационната, космическата, оръжейната, корабната, петролната, химическата и други индустрии (Chalco 2023: Aluminum Corporation of China, pass.).

Зоната за икономическо и технологично развитие на Харбин е с площ от 30 км² и се състои от два централизиращи парка. Паркът Nangang служи като инкубатор за нови и високотехнологични проекти и R&D база за предприятия. В него са разположени центрове за финанси, застраховане, агентски услуги, кетъринг, туризъм, култура, отдих и развлечения, както и централите на големи местни и чуждестранни компании, и техните клонове. Nangang Park е с индустриална насоченост, в него се произвеждат автомобили и автомобилни части, фармацевтика, продукти на хранително-вкусовата промишленост, електроника и текстил (National Economic and Technological Development Zones 2023: Harbin Economic Technological Development Zone, pass.).

Харбин е регионален център на сухопътния, водния и въздушния транспорт. Гъста мрежа от магистрали го свързва със съседните градове, а скоростните пътища се простират на северозапад до Дацин и на изток до зимния ски център Ябули. Основните железопътни линии се простират от града на юг до Далиен в провинция Ляонин, на югоизток – до Владивосток и на северозапад – до Чита в южната част на Сибир. През по-топлите месеци без лед речни кораби могат да плават по река Сунгари до Еврейската автономна област на Руската федерация. Международното летище „Тайпин“, което е разположено на 37 км югозападно от центъра на Харбин, през 2022 г. е на 22-ро място по натовареност в страната и най-голямо в Североизточния регион (Harbin Taiping International Airport 2023: About, pass.).

Харбин е дом на множество висши учебни заведения, включително престижния Харбински технологичен институт, който е член на елитната C9 League (Harbin Institute of Technology 2020: General Information, pass.). Други водещи висши учебни заведения са Харбинският инженерен университет, Североизточният аграрен университет и Североизточният лесотехнически университет, които са сред 147-те университета от т. нар. „двойна първа класа“: „Double First Class – World First Class University and First Class Academic Discipline Construction“ (Harbin Engineering University 2023: About HEU, pass.); (Northeast Agricultural University 2015: About NEAU, pass.); (Northeast Forestry University 2023: About NEFU, pass.).

Ежегодно се провежда търговски панаир, който има важно значение за развитието на китайско-руските бизнес отношения (Harbin International Economic and Trade Fair 2023: International Expo Development and Promotion Center on Heilongjiang Province, pass.). Световноизвестен е зимният фестивал, на който се организира състезание по изработване на фигури от лед, особено популярно сред туристите. Признат е за един от Четирите големи международни фестивала за лед и сняг в света, заедно

със снежния фестивал в Сапоро (Япония), зимния карнавал в Квебек (Канада) и ски фестивала „Холменколен“ в Осло (Норвегия); (China Discovery 2023: Harbin International Ice and Snow Sculpture Festival 2023/2024, pass.). Известна забележителност е основаната през 1907 г. руска църква „Св. София“, преместена и построена отново през периода 1923 – 1932 г., напълно осветена на 25 ноември 1932 г. През 1957 г. храмът е затворен и превърнат в студентско общежитие, а по време на Културната революция има планове да бъде разрушен. Десетилетия наред катедралата е напълно запустената. След разпадането на СССР и затоплянето на отношенията между КНР и Руската федерация е реставрирана, а от ноември 1996 г. е в списъка на паметниците на културата (China Discovery 2023: St. Sophia Cathedral (Harbin) – the largest Eastern Orthodox Church in the Far East, pass.). Харбин е домакин на летния музикален фестивал “Harbin Summer Music Concert” и е признат от ЮНЕСКО за „Музикален град“. Основаните съответно през 1908 г. и 1928 г. Харбински симфоничен оркестър и Харбинско музикално училище са първите в Китай (Music Press Asia 2022: Harbin Is UNESCO's Music City, pass.); (Britannica 2023: Harbin, pass.).

Дзилин (24.07 млн. д.; 187.0 хил. км²) граничи на изток с Руската федерация и Корейската народнодемократична република, на север – с провинция Хъйлундзян, на юг – с провинция Ляонин, а на запад – с автономния регион Вътрешна Монголия (National Bureau of Statistics of China 2021: pass.).

Провинцията може да бъде разделена на три части: източни планини, западни равнини и преходна зона от хълмисти хълмове между тях. Надморската височина намалява от планините на югоизток към Североизточната равнина в северозападната част на провинцията. Планинската верига Чанбайшан („Вечно бели планини“) е гранична между КНР и КНДР. В нея се намира покритата със сняг вулканична планина Байтоушан (на корейски Пектусан: „Планина с бял връх“), от която извират две от реките, формиращи границата между КНР и КНДР: Ялудзян (на корейски Амнокан) и Тумъндзян (на корейски Туманган). Байтоушан (Пектусан) е най-високата точка на Корейския полуостров – 2744 м над морското равнище. В кратера на върха е разположено езерото Тянци (на корейски Чхонджи: „Небесното езеро“), образувано след вулканично изригване през 946 г., което е било сред най-мощните през последните две хилядолетия. Диаметърът му е 14 км. Пектусан е свещен за корейците, тъй като според легендата от там слиза първият корейски крал Тангун, който през 2333 г. пр.н.е основава древната корейска държава Чосон (Britannica 2023: Tangun, pass.). Средната част на Североизточната равнина формира северозападната част на провинцията и съставлява три осми от нейната

площ. Има хълмиста топография със средна надморска височина от около 200 метра.

В провинцията има два основни типа почви: подзолисти в източния планински район и чернозем в западната и централната част на Дзилин, характеризиращ се с високо плодородие. Алувиалните почви покрай река Сунгари и нейните притоци също осигуряват отлични условия за култивиране. Отглеждат се предимно царевица, слънчоглед, сорго, просо, боб, захарно цвекло, тютюн, лен и сусам. Янбян-корейският автономен окръг е известен район за производство на ориз в Североизточен Китай. Високо ценени в Китай са корените от женшен от планината Чанбайшан.

Провинция Дзилин образува преходна климатична зона между северната и южната част на Североизточен Китай. Зимите са дълги и студени, а реките замръзват за около пет месеца, като по леда може да се преминава. Средните годишни валежи са около 630 мм, над от 80 % от тях падат през петте топли месеца – от май до септември. Увеличават се на югоизток до над 1000 мм в района на планинската верига Чанбайшан, но намаляват на запад. Североизточната равнина получава едва около 400 мм валежи годишно.

Естествената растителност е тревиста в западните равнини и смесена иглолистна и широколистна гора в източната планинска област. Там преобладават дървесни видове, като японски червен бор, бял бор, лиственица, манджурски ясен, манджурски орех, дъб, бряст, бреза, и върба.

Основните полезни изкопаеми в провинцията включват въглища, нефт, природен газ, молибден, германий, никел и злато. Въглища се добиват на югоизток, близо до границата с КНДР. През последните години голяма популярност в Китай има бутилираната минерална вода от планинската верига Чанбайшан (Leeming and Falkenheim 2023: Jilin, pass.).

През 2022 г. номиналният БВП на Дзилин е бил на стойност 1307.0 млрд. ¥ (194.3 млрд. US\$), което нарежда провинцията на 26-о място в КНР. През същата година БВП на човек от населението е бил на 27-о място в страната: 55347 ¥ (8229 US\$); (National Bureau of Statistics of China 2023: pass.).

Административен център и най-голям град е Чанчун. Населението му през 2023 г. е наброявало 4.7 млн.д., а градът е заемал 22-ро място в Китай (Macrotrends 2023: Changchun, pass.). През 2022 г. икономиката на Чанчун е тридесет и осма по големина сред градовете в КНР (674 млрд. ¥/100.2 млрд. US\$); (CEIC 2021: China CN: GDP: Jilin: Changchun, pass.).

До края на XVIII век мястото, където днес се намира Чанчун, е било пасище. През 1796 г. монголският феодал, управляващ района, поискал и получил разрешение от династията Цин да отвори областта за колониза-

ция от селяни от пренаселените провинции Шандун и Хъбей. За първи път името Чанчун се споменава през 1800 г. като местен пазарен център. Статут на град придобива през 1882 г. Подобно на Харбин развитието му е свързано със строежа на Източната китайска железница. През май 1898 г. в Чанчун е открита железопътна гара, която е част от железопътната линия, свързваща Харбин с Люйшун (Порт Артур). В края на Руско-японската война от 1904 – 1905 г. участъкът от железопътната линия, южно от Чанчун (до Люйшун), е предаден под японски контрол, като след 1906 г. градът маркира северната граница на контролираната от Япония Южно-манджурска железница.

При завземането на Североизточен Китай от Япония през периода септември 1931 – февруари 1932 г. за административен център на Манджурия е определен Мукден (Шънян). След създаването на марионетна държава Манджоу-Го, начело на която е поставен абдикираният през 1912 г. последен китайски император от династията Цин – Пу И, военните командири на японската Квантунска армия решават да преместят столицата в Чанчун, считано от 10 март 1932 г., преименувайки го на Синкин („Нова столица“). Япония създава Манджоу-Го и поставя Пу И начело с цел да изгради плацдарм за превземането на цялата територия на Китай и Далечния Изток на СССР. Синкин е проектиран да бъде административна, културна и политическа столица, докато промишленото развитие е планирано да бъде съсредоточено предимно в Харбин, Дзилин, Мукден (Шънян) и Дандун. На 20 август 1945 г. е освободен от Съветската армия, която се оттегля през март 1946 г. След провъзгласяването на КНР характерът на Чанчун се променя радикално. Освен административен и културен център на провинция Дзилин той се превръща и в промишлен център – една от основните точки за индустриална експанзия в Североизточен Китай. Ако до 1949 г. промишлеността е ограничена до малки заводи, занимаващи се с преработка на храни, дървесина и производство на облекло, то след това градът се превръща в един от най-големите индустриални центрове на КНР.

Между 1948 и 1957 г. промишленото производство се увеличава 24 пъти, а Чанчун става основен център на китайската автомобилна индустрия, произвеждайки камиони, трактори и автомобили. Множество спомагателни заводи са създадени за снабдяване с автомобилни части. Градът е седалище на основаната през 1953 г. FAW Group (First Automotive Works), която произвежда през 1956 г. първия китайски камион, а през 1958 г. – и първия китайски автомобил. Често е наричан „Китайският Детройт“. През 2022 г. е на второ място в т. нар. „Голяма четворка“, включваща още SAIC Motor (Шанхай), Dongfeng Motor Corporation (Ухан, провинция Ху-

бей) и Changan Automobile (Чунцин). Произвежда луксозните автомобили Hongqi („Червено знаме“), масовите автомобили Bestune и камионите Jiefang. В сътрудничество с „Фолксваген“ произвежда автомобили със същата марка в Чънду (провинция Съчуан), а с марката „Ауди“ в Чанчун, Тиендзин, Циндао (провинция Шандун) и Фошан (провинция Гуандун). В сътрудничество с „Тойота“ произвежда автомобили в Тиендзин (FAW Group 2023: About FAW, pass.).

Сред основните отрасли на Чанчун е и железопътното машиностроене. Тук се намира седалището на CRRC Changchun Railway Vehicles Co., Ltd. – един от трите водещи китайски производители на подвижен железопътен състав (локомотиви, вагони, метровакове, трамваи и др.), установил партньорства за трансфер на технологии с няколко водещи чуждестранни производители, включително френската Alstom, канадско-германската Bombardier Transportation (придобита през 2021 г. от Alstom) и германската Siemens Mobility. Произвежда високоскоростните влакове CRH5A, CRH380BL, CRH380CL, CRH380BG, FUXING и др. (CRRC Changchun Railway Vehicles Co., Ltd. 2023: Products & Services, pass.). Останалите двама водещи производители в КНР са CRRC Qingdao Sifang Co., Ltd. от Циндао, Шандун (CRRC Qingdao Sifang Co., Ltd. 2023: Products Center, pass.), и CRRC Tangshan Co., Ltd. от Таншан, Хъбей (CRRC Tangshan Co., Ltd. 2023: Products, pass.).

Освен автомобилостроенето и железопътното машиностроене в Чанчун са развити машиностроенето, химическата и фармацевтичната индустрия.

През 90-те години на миналия век са създадени три технологични зони:

- Changchun Automotive Economic Trade and Development Zone;
- Changchun High Technology Development Zone;
- Changchun Economic and Technological Development Zone.

Международно автомобилно изложение в Чанчун е сред най-авторитетните в света. От 15 до 24 юли 2023 г. бе проведено 20-ото му издание (Changchun Municipality 2023: Foreign (Overseas) Affairs Office, pass.).

Освен административен, културен и индустриален Чанчун е и образователен център на провинция Дзилин. Водещи висши учебни заведения са Университетът на Дзилин и Североизточният нормален университет, които са сред 147-те университета от т.нар. „Двойна първа класа“ – „Double First Class – World First Class University and First Class Academic Discipline Construction“ (Jilin University 2023: About JLU, pass.); (Northeast Normal University 2023: NENU at a Glance, pass.).

Чанчун разполага с една от най-големите бази за производство на филми в Китай: Changchun Film Group Corporation. Филмовото студио в Чанчун е наричано „Люлка на съвременната китайска филмова индустрия“. Тук са произведени първият игрален филм в Китай, първият документален филм, първият анимационен филм, както и поредица от класически филми, познати на поколения от китайската публика. Студиото израства от пламъците на войната през 40-те години на миналия век и изпълнява историческа мисия за укрепване на политическата и културна мощ на страната. След началото на икономическите реформи през декември 1978 г. започва да произвежда и комерсиални филми. От основаването му досега в него са работили около 2000 филмови артисти и са произведени над хиляда филма (Yilie 2018: *Cradle of modern China's movie industry' seeks new breakthroughs*, pass.).

Интересна забележителност в Чанчун е откритият през 1984 г. Дворец-музей на манджурския режим (Palace Museum of the Manchurian Regime 2023: *Guide*, pass.). (Britannica 2008: *Changchun*, pass.).

Ляонин (42.59 млн. д.; 151.0 хил. км²) е най-южната провинция на Североизточния регион. На изток граничи с КНДР, на североизток – с провинция Дзилин, на северозапад – с автономния регион Вътрешна Монголия, на югозапад – с провинция Хъбей, а на юг – с Жълто море.

По-голямата част от днешната провинция Ляонин попада в границите на най-ранната Велика китайска стена и е в състава на Китай от древни времена. Големи части от отбранителната система са построени между VII и IV век пр.н.е. През III век пр.н.е. Шъхуанди (Цин Шъхуан), първият император на обединен Китай (при управлението на първата династия Цин (221 – 206 пр.н.е.), свързва съществуващите отбранителни стени в единна система (Müller 2023: *Qin Shi Huang*, pass.).

При управлението на манджурската династия Цин (1644–1912 г.) районът е бил известен като Шенджинг. През 1907 г. е наречен Фентиан, а през 1929 г. границите му са променени и е преименуван на Ляонин, на името на река Ляо, която преминава през централната част на провинцията.

По-голямата част от провинция Ляонин е разположена в равнина, която е оградена от планински масиви на изток и запад, а в средната ѝ част се намира административният център Шънян. Южно продължение на източните планини образува Ляодунския полуостров, простиращ се от североизток на югозапад по протежение от 225 км и с ширина от 80 до 130 км, който разделя Бохайския залив на запад и Корейския залив на изток. Полуостров Ляодун е част от планинска верига с ос югозапад-североизток, която продължава в планините Чанбай в граничната зона с КНДР.

Централната равнина, която е част от Североизточната равнина, е най-важната част на провинцията, чийто ландшафт се състои от култивирани земи. Естествената растителност не е добре запазена, тъй като между 1911 и 1948 г. гъстите гори са изсичани и прореждани безразборно. В момента са съставени от бреси, липи, брястове и борове, както и от типични манджурски дървета – дъб, ябълка и ясен.

Температурите и количествата на валежите варират в зависимост от близостта до брега. Валежите в Ляонин намаляват от югоизток към северозапад (Вътрешна Монголия). Средните годишни валежи варират от 50 до 1000 мм, три четвърти от които падат между юни и септември, а от октомври до април са незначителни. Пролетните валежи често са недостатъчни за селскостопанските култури и има нужда от изкуствено напояване.

Ляонин е с най-голяма икономика в Североизточния регион и е сред основните индустриални провинции на Китай. Всички големи градове са индустриализирани, а някои са преживели впечатляващо развитие от 1950 г. насам – Шънян, Далиен, Аншан и Фушун (Leeming and Falkenheim 2023: Liaoning, pass.).

През 2022 г. номиналният БВП на Ляонин е на стойност 2897.5 млрд. ¥ (430.7 млрд. US\$), което нарежда провинцията на 17-о място в КНР. През същата година БВП на човек от населението е бил на 18-о място в страната: 68 775 ¥ (10 225 US\$); (National Bureau of Statistics of China 2023: pass.).

Лятото в Ляонин не е дълго, следователно на малко места се получават две реколти годишно. Централната равнина е най-подходящият за земеделие район, а на Ляодунунския полуостров, където зимата е по-кратка, има разнообразно земеделие. Фъстъците, захарното цвекло и плодовете (предимно ябълки и круши) са сред основните култури в провинцията. Част от обработваемата площ се използва за технически култури (предимно памук и тютюн), зърнени култури, зеленчуци и соя. За нуждите на производството на коприна, в което Ляонин е сред водещите в Китай провинции, се култивира кестенов дъб (*Quercus montana*), чиито листа се използват за храна на копринени буби. Животновъдството и птицевъдството имат все по-важно значение. Свине се отглеждат предимно в южната и централната част, а в западната се отглеждат и други животни. Риболовът в Жълто море и отглеждането на крайбрежни аквакултури, например морски краставици (*Holothuroidea*) около Бохайския залив, са дейности, носещи големи приходи.

Ляонин е богат на полезни изкопаеми, предимно желязна руда и въглища. По-голямата част от находищата на желязна руда са концентрирани на юг от Шънян. Въглища се добиват в три основни района – на север,

изток-югоизток и запад от Шънян. Освен за гориво в Ляонин въглищата се използват за производство на синтетичен петрол и синтетични влакна. Петролът се произвежда и от битуминозни (нефтени) шисти, които се срещат в района на Фушун и в западната част Ляонин, обикновено над въглищните пластовете. Нефтът от катранени пясъци и шисти е заместител на конвенционалния нефт, но добивът му е по-скъп и по-вреден за околната среда. Нефтено то находище край река Ляо, разработено за първи път в края на 60-те години на XX век, е едно от най-големите в Китай. Богати запаси от манганова руда има в западната част на Ляонин и на югоизток. В източната планинска зона има значителни находища на бор, олово и цинк. По-малки подобни находища се срещат на запад, заедно с важно находище на молибден. Голямо находище на магнезит има край Хайчен, югозападно от Шънян. Ляонин е основен регионален производител на електроенергия, като част от продукцията се изнася в съседните провинции. По-голямата част от нея се произвежда в големи ТЕЦ в Шънян, Далиен и др., но все по-голямо значение придобива и производството в АЕЦ, ВЕЦ и ВЕИ.

На северния бряг на Бохайския залив на Жълто море, във Вафандян, близо до Далиен, е построена АЕЦ „Хунянхъ“, която към 2023 г. е най-голямата оперираща атомна централа в Китай и пета в света след Kashiwazaki-Kariwa (Япония; временно спряна от експлоатация след аварията в АЕЦ „Фукушима“ на 11 март 2011 г.), Kori (Република Корея), Hanul (Република Корея) и Bruce (Канада). Тя е първата атомна електроцентрала в Североизточен Китай и най-големият инвестиционен проект в енергетиката на региона. Строителството ѝ започва през 2007 г., а е пусната в експлоатация през 2013 г. Към средата на 2022 г. в нея работят 6 реактора, тип CPR-1000, произведени от базираната в Шънджън провинция Гуандун, China General Nuclear Power Corporation – CGN (CGN 2022: The 26th nuclear power generating unit of CGN is put into operation! Hongyanhe Nuclear Power Station becomes the largest nuclear power station in operation in China, pass.).

През 2021 г. на северния бряг на Бохайския залив на Жълто море, край Синчен, окръг Хулудао, започва строителството на АЕЦ „Сюдайпу“. Тя е втората АЕЦ в Североизточен Китай и най-северната от всички атомни електроцентрали в Китай. Главен изпълнител на проекта е China Nuclear Power Engineering Company – CNPEC, а стойността му се очаква да бъде около 17 милиарда US\$. Първоначално е планирано централата да има шест реактора AP1000 или CAP1000 с мощност 1000 MW, произведени от Westinghouse Electric Company, но впоследствие е решено американската компания да построи 1. и 2. реактор, а строителството на 3. и 4. реактор тип ВВЕР-1200 с мощност 1200 MW да бъде възложено на руската Atomstroyexport, която е изцяло дъщерно дружество на Rosatom.

Строителството на руските реактори започва съответно през юли 2021 г. и май 2022 г. и е планирано да бъдат въведени в експлоатация през 2028 г. Строителството на американските е забавено.

Акционери в проекта са:

1. Китайската национална ядрена корпорация (China National Nuclear Corporation – CNNC) с дял от 70 %;
2. Datang International Power Generation Co. с дял от 20 %;
3. Държавната корпорация за развитие и инвестиции с дял от 10 %. (WNN 2014: World Nuclear News, pass.); (WNN 2019: World Nuclear News, pass.); (CNNC 2023: China National Nuclear Corporation, pass.); (World Nuclear Association 2023: Nuclear Power in China, pass.).

В района на площадката на АЕЦ „Сюдуйпу“, в пристанището Хулудао на северния бряг на Бохайския залив, се намира корабостроителницата на BSHIC – Bohai Shipbuilding Heavy Industry Co. Ltd. (Bohai Shipyard), дъщерно дружество на China Shipbuilding Industry Corporation CSIC. В нея се произвеждат както цивилни, така и военни плавателни съдове. Корабостроителницата е особено важна за китайския военноморски флот, тъй като в нея се произвеждат ядрени подводници Type 091 Han Class (1974 г.; първо поколение), Type 092 (1981 г.; първо поколение), Type 093 Shang Class (2006 г.; второ поколение) и Type 094 Jin Class (2007 г.; второ поколение). Предстои пускането на вода на ядрените подводници трето поколение Type 095 Tang Class, които ще са китайският отговор на американските подводници от клас Virginia (Sutton 2020: Chinese Navy Steps Closer To New Generation Of Nuclear Submarines, pass.); (Zheng 2020: China has expanded the shipyard where its nuclear submarines are built, satellite imagery shows, pass.).

В средата на 50-те години на миналия век в Ляонин са направени значителни капиталови инвестиции, предимно в тежката промишленост. Провинцията произвежда значителна част от китайския чугун, стомана, цимент, суров петрол и електрическа енергия. Индустрията на Ляонин включва също така цветна металургия, машиностроене, химическа, текстилна, хранително-вкусова и хартиена промишленост.

Административен център и най-голям град е Шънян. Населението му през 2023 г. е наброявало 7.7 млн. д., а градът е заемал 12-о място в Китай (Macrotrends 2023, Shenyang, pass.). През 2022 г. икономиката на Шънян е тридесет и втора по големина сред градовете в КНР (770 млрд. ¥/114.5 млрд. US\$); (CEIC 2022, China CN: GDP: Liaoning: Shenyang, pass.).

Шънян е важен индустриален център с широка и разнообразна гама от индустрии, фокусирани върху тежката промишленост, машиностроенето, самолетостроенето и отбраната, а напоследък също така върху

софтуера, автомобилостроенето и електрониката. Развитието на тежката промишленост започва още през 20-те години на миналия век и има солидна база към началото на Втората световна война. През 70-те години на миналия век Шънян е сред трите най-големи индустриални центъра в Китай заедно с Шанхай и Тиендзин. След прехода към пазарна икономика тежката промишленост постепенно запада и на работещите в нея се налага да се преквалифицират. През последните години икономиката на града се възстановява благодарение на започналата през 2003 г. кампания на централното правителство „Съживяване на Североизточен Китай“ и бързото развитие на софтуерната и автомобилната индустрия.

В Шънян се намира седалището на дъщерното дружество на държавния производител на самолети AVIC Shenyang Aircraft Corporation – SAC. Основано през 1951 г. под наименованието „Фабрика 112“, то е най-старият производител на самолети в Китайската народна република. Фокусира се предимно върху проектирането и производството на граждански и военни самолети, както и свързаните с тях компоненти, включително реактивни двигатели. Също така участва в разработването на безпилотни летателни апарати и дроне. Компанията е световно известна с разработването на втория китайски стелт изтребител Shenyang FC-31 Gyrfalcon (J-31), след Chengdu Aircraft Industry Group, която произвежда Chengdu J-20 Mighty Dragon (J-20). Към края на 2023 г. произвежда:

- Изтребителите Shenyang J-11 (по лиценз на Sukhoi Su-27), военноморския Shenyang J-15 и Shenyang J-16;
- Изтребител-бомбардировач Nanchang Q-5 (A-5);
- Бомбардировач Xian H-6 (по лиценз на Tupolev Tu-16);
- Регионален граждански самолет Comac ARJ21 Xiangfeng (ARJ21-700 е със 78–90 места, а ARJ21-900 е с 98-105 места); (AVIC 2023: AVIC Shenyang Aircraft Company Limited, pass.).

В Шънян се намира седалището на компанията за производство на автомобили BMW Brilliance Automotive Ltd. (BBA), съвместно предприятие между BMW Group (75 %) и Brilliance Group (25 %). Основната ѝ дейност е производство, разпространение и продажба на леки автомобили BMW в континентален Китай. През 2021 г. компанията е произвела 0.7 млн. автомобили (BBA 2023: BMW Brilliance Automotive Ltd., pass.).

В Шънян се намира едно от 7-те предприятия в Китай на SAIC General Motors Corporation Limited (съвместно предприятие между General Motors Company и базираната в Шанхай SAIC Motor Corporation Limited). От 1992 г. насам в него се произвеждат автомобили с марките Chevrolet и Buick (SAIC-GM 2023: SAIC General Motors Corporation Limited, pass.).

Покрай автомобилостроенето в Шънян е развито и производството на автомобилни гуми, представено от Michelin Shenyang Tire Co. Ltd., поделение за Китай на френската Compagnie Générale des Établissements Michelin SCA. Произвеждат се гуми за леки автомобили, камиони, автобуси, инженерни машини и др. (Groupe Michelin 2014: Michelin holds an investors day at its plant in Shenyang, China, pass.)

В Шънян се намира седалището на най-големия производител на металорежещи машини в Китай Genertec Shenyang Machine Tool Co. Ltd. Компанията произвежда машини с цифрово управление, стругове, фрези и други продукти за нуждите на космическата, автомобилната, морската и енергийната промишленост (SMTCL 2023: Genertec Shenyang Machine Tool Co. Ltd., pass.).

В Шънян се намира също така седалището на най-голямата в Китай компания за ИТ услуги Neusoft Corporation, която е доставчик на софтуерни инженерни услуги, информационни технологии, продуктови инженерни услуги, ИТ образование и медицинско оборудване. Neusoft е съкращение от Northeastern University Software, тъй като компанията е създадена от преподаватели в Североизточния университет през 1991 г. Има поделения в САЩ, Япония, Германия, Швейцария и др. (Neusoft 2023: Neusoft Corporation, pass.).

Освен административен и индустриален Шънян е и важен културен и образователен център. Североизточният университет и Университетът на Ляонин са сред 147-те университета от т. нар. „Двойна първа класа“ – World First Class University and First Class Academic Discipline Construction (Northeastern University 2023: About NEU, pass.); (Liaoning University 2023: About LNU, pass.)

В Шънян са изградени три зони за развитие: „Shenyang Finance, Commerce and Trade Economic Development Zone“, „Shenyang HighTech Zone“ и „Shenyang Economic & Technological Development Zone“ (China Daily 2014: Invest in Shenyang, pass.); (China Daily 2018: Invest in China, pass.); (China Daily 2022: Invest in China, pass.).

Интересна забележителност в Шънян е Дворецът Шънян (Дворецът Мукден), построен през 1624 г. от Нурхаци, който обединява манджурските племена и основава единна манджурска държава. Синът му Хон Тайджи основава през 1636 г. династията Цин, управлявала Китай от 1644 до 1912 г. (China Discovery 2023: Mukden Palace, pass.).

Намиращият се близо до върха на Ляодунския полуостров град Далиен е с изключително важна стратегическа позиция, предоставяща контрол върху входа на Бохайския залив и морския достъп до Тиендзин.

След преминаването през 1955 г. на Люйшун (Порт Артур) под юрисдикцията на КНР с Далиен са обединени в обща агломерация, получила през 1960 г. името Люйда (комбиниране от „Люй“ и „Да“). През 1981 г. името Далиен е възстановено, като Люйшун става негов квартал. „Старият Далиен“ също става квартал, под името Джуншан. Разположен в южния край на Ляодунския полуостров, Далиен има дълбоководно пристанище, което не замръзва целогодишно и е най-голямо в Североизточния регион.

През 1878 г. Люйшун е избран за главна база на модернизацията се по западен образец китайски флот. Окупиран е от японците по време на Китайско-японската война от 1894 – 1895 г., а съгласно Договора от Шимоносеки (17 април 1895 г.), който слага край на войната, е официално предаден на Япония. След последвала намеса от страна на Германия, Русия и Франция е върнат на Китайската империя. В края на 1897 г. борбата между великите сили за сфери на влияние в Китайската империя се изостря. На 14 ноември 1897 г. Германия превзема Дзяоджоу и впоследствие основава колония с площ от 552 км² около едноименния залив, разположен на южното крайбрежие на Шандунския полуостров, с център Циндао (на 6 март 1898 г. китайското правителство дава под аренда територията на Дзяоджоу на Германия за 99 години.). Целта на Германия е да разшири влиянието си в Китай и да противодейства както на нарастващата мощ на Япония, така и на великите сили. Придобиването на Дзяоджоу от Германия обаче служи като сигнал за Русия, Великобритания и Франция да засилят експанзията си в региона. На 3 март 1898 г. в Пекин започват руско-китайски преговори, които завършват на 27 март с.г. с подписването на Руско-китайска конвенция, според която Русия взема под аренда за 25 години Квантунския полуостров (най-югозападната част на Ляодунския полуостров) и получава право да построи железопътна линия, свързваща го с Китайската източна железница в Харбин в провинция Хъйлундзян и по този начин с Транссибирската железопътна линия.

Русия изгражда силно укрепена военноморска база за тихоокеанския си флот в Порт Артур, започва развитието на търговско пристанище в близкия Далиен, а през 1903 г. завършва железопътната връзка до Харбин.

По време на Руско-японската война от 1904 – 1905 г. превземането на Порт Артур е сред основните японски цели. През май 1904 г. японската армия отрязва Ляодунския полуостров от континента и окупира Далиен. Руските сили се оттеглят в теоретично непревземаемата си база в Порт Артур, но и тя пада. Договорът от Портсмут (5 септември 1905 г.), с който се слага край на войната, прехвърля руските железопътни, пристанищни и териториални привилегии на Япония, включително Порт Артур. Японците го преименуват на Рюджин (бог-дракон на моретата според

японската митология) и го превръщат в административен център на правителството на провинция Квантун (по-късно прехвърлено в близкия Далиен) и военен щаб на командването на Квантунската армия (по-късно прехвърлено в Шънян). Военноморската база е укрепена и става база за японски военни операции не само в Манджурия, но и в Северен Китай.

Ялтенската конференция (4 – 11 февруари 1945 г.) предвижда връщането на територията на Квантунския полуостров на СССР след Втората световна война. Съгласно договор за приятелство и съюз, сключен между Република Китай и СССР на 14 август 1945 г., е договорено, че военноморската база в Порт Артур ще се използва съвместно от двете страни в продължение на 30 години. След провъзгласяването на Китайската народна република на 1 октомври 1949 г. двете държави подписват нов договор на 14 февруари 1950 г., т. нар. „Договор за приятелство, съюз и взаимна помощ“ между СССР и КНР, влязъл в сила на 11 април 1950 г. Едновременно с него е сключено споразумение за Порт Артур, предвиждащо съвместно използване на военната база от двете страни до края на 1952 г. Имайки предвид влошаването на ситуацията в Далечния изток заради Корейската война, през 1952 г. правителството на КНР се обръща към съветското ръководство с предложение за удължаване на срока на престоя на съветските войски в Порт Артур. Споразумение по този въпрос е формализирано на 15 септември 1952 г. На 12 октомври 1954 г. правителствата на СССР и КНР сключват споразумение за изтегляне на съветските военни части. То завършва в средата на май 1955 г., след което Порт Артур се превръща в една от най-важните китайски военноморски бази (*The New York Times* 1955: *Soviet Unit Greets Port Arthur*, pass.).

През 2023 г. населението на Далиен е наброявало 6.1 млн. д., а градът е заемал 16-о място в Китай (*Macrotrends* 2023: *Dalian*, pass.). През 2022 г. икономиката на Далиен е двадесет и шеста по големина сред градовете в КНР (843 млрд. ¥/125.3 млрд. US\$), т. е., въпреки че е трети по население след Шънян и Харбин, градът е най-големият финансово-икономически център в Североизточния регион (*CEIC* 2022: *China CN: GDP: Liaoning: Dalian*, pass.). През август 1979 г. в КНР се създават четири специални икономически зони-градове: Шънджън, Джухай, Шантоу и Сямън, а през 1984 г. са открити за инвестиции още четиринадесет крайбрежни пристанищни града – Бейхай, Гуанджоу, Далиен, Джандзян, Лянюнган, Нантун, Нинбо, Тиендзин, Уънджоу, Фуджоу, Циндао, Цинхуандао, Шанхай и Янтай. Основаната през 1993 г. Далиенска стокова борса (*Dalian Commodity Exchange* – DCE) е на девето място в света през 2022 г. по отношение на обема на търговията (*DCE – Dalian Commodity Exchange* 2023: *The DCE at a Glance*, pass.).

Корабостроителната и локомотивната промишленост е развита в града отпреди Първата световна война. Наследници на тогавашните предприятия са компаниите Dalian Shipbuilding Industry Co., Ltd. – DSIC и CRRC Dalian Locomotive & Rolling Stock Co., Ltd. Dalian Shipbuilding Industry Co., Ltd. – DSIC се управлява от базираната в Пекин China Shipbuilding Industry Corporation – CSIC, която е обединена през 2019 г. с базираната в Шанхай China State Shipbuilding Corporation Limited – CSSC, чието име е възприето от новото обединение.

В корабостроителницата на Далиен през 60-те години е построена първата китайска подводница, оборудвана с управляеми ракети, а през 70-те години първият разрушител, оборудван с управляеми ракети. През 2002 г. в нея започва ремонтът на закупения през 1998 г. от Украйна самолетноносач „Варяг“, чието строителство е спряно след разпадането на СССР през 1991 г. Морските изпитания на самолетноносача преминават в периода август 2011 – август 2012 г., след което той е въоръжен с изстребители Shenyang J-15 и ракети. На 23 септември 2012 г. самолетноносачът е предаден на ВМС на Народноосвободителната армия на Китай и е въведен в експлоатация на 25 септември 2012 г. На церемонията по въвеждането в експлоатация е официално наречен „Ляонин“ (Type 001) в чест на провинцията, в която е ремонтиран и модернизирани (BBC News 2012: China's first aircraft carrier enters service, pass.). Първоначално е класифициран като учебен кораб, предназначен да позволи на ВМС да експериментират, да тренират и да се запознаят с възможностите на самолетноносачите. След подобрения и допълнително обучение през 2019 г. започва бойно дежурство (Vavasseur 2019: Liaoning Aircraft Carrier Returns To Sea After Refit, pass.). През 2013 г. в корабостроителницата на Далиен започва строителството на втори самолетноносач, който е официално въведен в експлоатация на 17 декември 2019 г. в Саня, Хайнан, от председателя на Централната военна комисия Си Дзинпин под името „Шандун“ (Type 002); (Chan 2019: First made-in-China aircraft carrier, the Shandong, officially enters service, pass.). China State Shipbuilding Corporation Ltd. е сред трите най-големи корабостроители в света заедно с японската Mitsubishi Heavy Industries Ltd. и южнокорейската Hyundai Heavy Industries Co. Ltd. (CSIC 2023: About Us, pass.); (CSSC 2023: About Us, pass.); (DSIC 2023: About Us, pass.).

Заводът за локомотиви е създаден през 1899 г. Негов наследник е CRRC Dalian Locomotive & Rolling Stock Co., Ltd., който към края на август 2018 г. произвежда над 70 вида дизелови локомотиви и над 11 вида електрически локомотиви (CRRC Dalian 2023: Brief Introduction of Enterprise, pass.).

В Далиен са развити също така тежката и химическата промишленост, чийто основни представители са компаниите Dalian Huarui Heavy Industry Group Co., Ltd., Wafangdian Bearing Group Co., Ltd. и Dalian Chem Import and Export Group Co. Ltd.; в търговията най-силни позиции има Dashang Group. От 90-те години на миналия век в Далиен се развива бързо ИТ индустрията, особено във Високотехнологичната зона на Далиен и Софтуерния парк на Далиен, разположени в западните предградия близо до престижния Далиенски технологичен университет (Dalian University of Technology 2023: General Information, pass.). Известен е също така Далиенският морски университет, който е сред най-важните институции в КНР за обучение на кадри за морския транспорт (Dalian Maritime University 2023: General Information, pass.); (Britannica 2023: Dalian, pass.).

На 7 септември 2023 г., по време на посещението си в Харбин, китайският лидер Си Дзинпин участва в симпозиум за насърчаване възраждането и развитието на североизточните провинции Хъйлундзян, Дзилин и Ляонин. На него той изтъква, че развитието на тази част от страната има важно стратегическо значение. Североизточните провинции разполагат с ресурси и индустриална база, което им дава голям потенциал за развитие, подчертава Си Дзинпин (CRI 2023: Си Дзинпин призова за насърчаване възраждането и развитието на североизточните провинции, pass.).

БИБЛИОГРАФИЯ/ BIBLIOGRAPHY

AVIC 2023: AVIC Harbin Aircraft Industry Group Company Ltd. 2023. Available at: <https://hafei.com> [Accessed 1 October 2023]

AVIC 2023: AVIC Shenyang Aircraft Company Limited. 2023. Available at: <https://www.sac.avic.com> [Accessed 12 October 2023]

BBA 2023: BMW Brilliance Automotive Ltd. Shenyang, Liaoning, P.R. China. Company Information. 2023. Available at: www.bmw-brilliance.cn/cn/en/index.html [Accessed 11 October 2023]

BBC News 2012: China's first aircraft carrier enters service. 25 September 2012. Available at: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-19710040> [Accessed 12 October 2023]

Britannica 2023: The Editors of Encyclopaedia. "Changchun". Encyclopedia Britannica, 9 July 2008. Available at: <https://www.britannica.com/place/Changchun> [Accessed 3 October 2023]

Britannica 2023: The Editors of Encyclopaedia. "Dalian". Encyclopedia Britannica, 29 Sep. 2023, <https://www.britannica.com/place/Dalian> [Accessed 10 October 2023]

Britannica 2023: The Editors of Encyclopaedia. “Harbin”. Encyclopedia Britannica, 4 August 2023. Available at: <https://www.britannica.com/place/Harbin> [Accessed 1 October 2023]

Britannica 2019: The Editors of Encyclopaedia. “Lake Khanka”. Encyclopedia Britannica, 26 August 2019. Available at: <https://www.britannica.com/place/Lake-Khanka> [Accessed 1 October 2023]

Britannica 2007: The Editors of Encyclopaedia. “Liaodong Peninsula”. Encyclopedia Britannica, 16 March 2007. Available at: <https://www.britannica.com/place/Liaodong-Peninsula> [Accessed 10 October 2023]

Britannica 2007: The Editors of Encyclopaedia. “Liao River”. Encyclopedia Britannica, 16 March 2007. Available at: <https://www.britannica.com/place/Liao-River> [Accessed 10 October 2023]

Britannica 2007: The Editors of Encyclopaedia. “Northeast Plain”. Encyclopedia Britannica, 16 March 2007. Available at: <https://www.britannica.com/place/Northeast-Plain> [Accessed 1 October 2023]

Britannica 2011: The Editors of Encyclopaedia. “Sungari River”. Encyclopedia Britannica, 15 February 2011. Available at: <https://www.britannica.com/place/Sungari-River> [Accessed 1 October 2023]

Britannica 2023: The Editors of Encyclopaedia. “Tangun”. Encyclopedia Britannica, 19 September 2021. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Tangun> [Accessed 3 October 2023]

Britannica 2023: The Editors of Encyclopaedia. “Treaty of Portsmouth” Encyclopedia Britannica, 29 August 2023. Available at: <https://www.britannica.com/event/Treaty-of-Portsmouth> [Accessed 10 October 2023]

Britannica 2011: The Editors of Encyclopaedia. “Ussuri River”. Encyclopedia Britannica, 24 August 2011. Available at: <https://www.britannica.com/place/Ussuri-River> [Accessed 1 October 2023]

CEIC 2022: China CN: GDP: Heilongjiang: Harbin. 2022. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-heilongjiang-harbin> [Accessed 1 October 2023]

CEIC 2022: China CN: GDP: Jilin: Changchun. 2022. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-jilin-changchun> [Accessed 1 October 2023]

CEIC 2022: China CN: GDP: Liaoning: Dalian. 2022. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-liaoning-dalian> [Accessed 1 October 2023]

CEIC 2022: China CN: GDP: Liaoning: Shenyang, 2022. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-liaoning-shenyang> [Accessed 1 October 2023]

CGN 2022: China General Nuclear Power Corporation. Press Releases. The 26th nuclear power generating unit of CGN is put into operation! Hongyanhe Nuclear Power Station becomes the largest nuclear power station in operation in China. 23 June 2022. Available at: en.cgnpc.com.cn/encgn/c100035/2022-06/29/content_593138636b0e4ec3b26a7a4b3178e5db.shtml [Accessed 11 October 2023].

Chalco 2023: Aluminum Corporation of China Ltd. 2023. Available at: <https://www.chalco.com.cn> [Accessed 1 October 2023]

Chan 2019: Chan, Minnie. First made-in-China aircraft carrier, the Shandong, officially enters service. 17 December 2019. South China Morning Post. Available at: <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3042469/chinas-second-aircraft-shandong-carrier-officially-enters> [Accessed 1 October 2023]

Changan Ford 2023: Changan Ford Automobile Co. Ltd. 2023. Available at: <https://www.ford.com.cn> [Accessed 1 October 2023]

Changchun Municipality 2023: Foreign (Overseas) Affairs Office: The 20th Changchun International Auto Expo to be held from July 15 to 24, 2023. Available at: en.changchun.gov.cn/ztlm/twotpoocpoc/202306/t20230627_3201471.html [Accessed 2 October 2023]

China Daily 2014: Invest in Shenyang. Key Industrial Parks. Shenyang Finance, Commerce & Trade Economic Development Zone. 10 September 2014. Available at: www.chinadaily.com.cn/m/liaoning/investinshenyang/2014-09/10/content_18571994.htm [Accessed 12 October 2023]

China Daily 2018: Invest in China. National Development Zones. Shenyang Economic Technological Development Zone. 21 December 2018. Available at: <https://investinchina.chinadaily.com.cn/s/201812/21/WS5c7cd857498e27e338039772/shenyang-economic-technological-development-zone.htm> [Accessed 12 October 2023]

China Daily 2022: Invest in China. National Development Zones. High-tech zone plays its role in growth, industrial revitalization. 30 May 2022. Available at: <https://investinchina.chinadaily.com.cn/s/202205/30/WS63032b76498ea274927a178d/high-tech-zone-plays-its-role-in-growth-industrial-revitalization.html> [Accessed 12 October 2023]

China Discovery 2023: Harbin International Ice and Snow Sculpture Festival 2023/2024. 2023. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/heilongjiang/harbin/harbin-ice-snow-festival-harbin.html> [Accessed 2 October 2023]

China Discovery 2023: Mukden Palace. 2023. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/liaoning/shenyang/mukden-palace.html> [Accessed 2 October 2023]

China Discovery 2023: St. Sophia Cathedral (Harbin) – the largest Eastern Orthodox Church in the Far East. 2023. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/heilongjiang/harbin/saint-sophia-cathedral-harbin.html> [Accessed 2 October 2023]

CNNC 2023: China National Nuclear Corporation: Xi, Putin witness launch of joint nuclear energy project, high-quality China-Russia cooperation boosted. 20 May 2021. Available at: https://en.cnncc.com.cn/2021-05/20/c_623243.htm [Accessed 11 October 2023]

CRI 2023: Си Дзинпин призова за насърчаване възраждането и развитието на североизточните провинции. 9 September 2023. China Radio International. Available at: <https://bulgarian.cri.cn/2023/09/11/ARTIZMBuBuBTpM-VpoaY0WSgK230911.shtml> [Accessed 11 October 2023]

CRRC Changchun Railway Vehicles Co., Ltd. 2023: Products & Services. Available at: <https://www.crrcgc.cc/ckgfen> [Accessed 4 October 2023]

CRRC Dalian Locomotive & Rolling Stock Co., Ltd. 2023: Brief Introduction of Enterprise. Available at: <https://www.crrcgc.cc/dlen/g10674.aspx> [Accessed 4 October 2023]

CRRC Qingdao Sifang Co., Ltd. 2023: Products & Services. Available at: <https://www.crrcgc.cc/sfgfen> [Accessed 4 October 2023]

CRRC Tangshan Co., Ltd. 2023: Products. Available at: <https://www.crrcgc.cc/tsen> [Accessed 4 October 2023]

CSIC 2023: China Shipbuilding Industry Corporation. About Us. 2023. Available at: www.csic.com.cn/n4/index.html [Accessed 12 October 2023]

CSSC 2023: China State Shipbuilding Corporation Limited. About Us. 2023. Available at: www.cssc.net.cn/index.html [Accessed 12 October 2023]

Groupe Michelin 2014: Michelin holds an investors day at its plant in Shenyang, China. 10 November 2014. Available at: <https://www.michelin.com/en/press-releases/michelin-holds-an-investors-day-at-its-plant-in-shenyang-china-2/> [Accessed 12 October 2023]

Dalian Maritime University 2023: General Information. 2023. Available at: <https://www.dlmu.edu.cn> [Accessed 4 October 2023]

Dalian University of Technology 2023: General Information. 2023. Available at: <https://news.dlut.edu.cn> [Accessed 4 October 2023]

DCE – Dalian Commodity Exchange 2023: The DCE at a Glance. 2023. Available at: www.dce.com.cn/DCE/ [Accessed 4 October 2023]

DSIC 2023: Dalian Shipbuilding Industry Co., Ltd. About Us. 2023. Available at: www.dsic.cn/English/CorporateProfile/AboutUs/index.htm [Accessed 12 October 2023]

FAW Group 2023: About FAW. Available at: www.faw.com [Accessed 1 October 2023].

Harbin Electric Corporation 2017: Company Profile. 2017. Available at: <https://en.harbin-electric.com> [Accessed 1 October 2023]

Harbin Engineering University 2023: About HEU. 2023. Available at: <https://english.hrbeu.edu.cn> [Accessed 4 October 2023]

Harbin Institute of Technology 2020: General Information. 2020. Available at: en.hit.edu.cn [Accessed 4 October 2023]

Harbin International Economic and Trade Fair 2023: International Expo Development and Promotion Center on Heilongjiang Province. 2023. Available at: www.chtf.org.cn [Accessed 2 October 2023]

Harbin Taiping International Airport 2023: About. 2023. Available at: <https://www.hlairport.com.cn> [Accessed 2 October 2023]

Hayao 2023: Hapharm Group Co., Ltd. 2023: Available at: hayao.com [Accessed 1 October 2023]

Hung and Falkenheim 2023: Hung, Frederick Fu and Falkenheim, Victor C. “Heilongjiang”. Encyclopedia Britannica, 4 August 2023, Available at: <https://www.britannica.com/place/Heilongjiang> [Accessed 1 October 2023]

Jilin University 2023: About JLU. 2023. Available at: global.jlu.edu.cn [Accessed 4 October 2023]

Leeming and Falkenheim 2023: Leeming, Frank Andrew and Falkenheim, Victor C. “Jilin”. Encyclopedia Britannica, 17 May 2023. Available at: <https://www.britannica.com/place/Jilin-province-China> [Accessed 3 October 2023]

Leeming and Falkenheim 2023: Leeming, Frank Andrew and Falkenheim, Victor C. “Liaoning”. Encyclopedia Britannica. 22 September 2023. Available at: <https://www.britannica.com/place/Liaoning> [Accessed 10 October 2023]

Liaoning University 2023: About LNU. 2023. Available at: <https://enweb.lnu.edu.cn> [Accessed 12 October 2023]

Macrotrends 2023: Changchun. China Metro Area Population 1950–2023. Available at: <https://www.macrotrends.net/cities/20471/changchun/population> [Accessed 1 October 2023]

Macrotrends 2023: Dalian. China Metro Area Population 1950 – 2023. Available at: [https:// www.macrotrends.net/cities/20489/dalian/population](https://www.macrotrends.net/cities/20489/dalian/population) [Accessed 1 October 2023]

Macrotrends 2023: Harbin. China Metro Area Population 1950 – 2023. Available at: [https:// www.macrotrends.net/cities/23637/haerbin/population](https://www.macrotrends.net/cities/23637/haerbin/population) [Accessed 1 October 2023]

Macrotrends 2023: Shenyang. China Metro Area Population 1950 – 2023. Available at: <https://www.macrotrends.net/cities/20666/shenyang/population> [Accessed 1 October 2023]

Müller 2023: Müller, Claudius Cornelius. “Qin Shi Huang”. Encyclopedia Britannica, 24 September 2023. Available at: <https://www.britannica.com/biography/Qin-Shi-Huang> [Accessed 10 October 2023]

Music Press Asia 2022: Harbin Is UNESCO’s Music City. 15 December 2022. Available at: [https://www. musicpressasia.com/2022/12/15/harbin-is-unescos-city-of-music/](https://www.musicpressasia.com/2022/12/15/harbin-is-unescos-city-of-music/) [Accessed 1 October 2023]

National Bureau of Statistics of China 2021: Press Release: Communiqué of the Seventh National Population Census (No. 3). 2021. Available at: [www.stats.gov.cn/english/Press Release/202105/t20210510_1817188.html](http://www.stats.gov.cn/english/Press%20Release/202105/t20210510_1817188.html) [Accessed 1 October 2023]

National Bureau of Statistics of China 2023: Statistical Communiqué of the People’s Republic of China on the 2022 National Economic and Social Development. 2023. Available at: www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202302/t20230227_1918979.html [Accessed 1 October 2023]

National Economic and Technological Development Zones 2023: Harbin Economic Technological Development Zone. 2023. Available at: www.china.org.cn/english/SPORT-c/75841.htm [Accessed 3 October 2023]

Neusoft 2023: Neusoft Corporation. About. 2023. Available at: <https://www.neusoft.com> [Accessed 12 October 2023]

Northeast Agricultural University 2015: About NEAU. 2023. Available at: english.neau.edu.cn [Accessed 4 October 2023]

Northeast Forestry University 2023: About NEFU. 2023. Available at: <https://en.nefu.edu.cn> [Accessed 4 October 2023]

Northeast Normal University 2023: NENU at a Glance. 2023. Available at: <https://www.nenu.edu.cn> [Accessed 4 October 2023]

Northeastern University 2023: About NEU. 2023. Available at: <https://english.neu.edu.cn> [Accessed 12 October 2023]

Palace Museum of the Manchurian Regime 2023: Guide. Available at: <https://www.wmhg.com.cn/guide.html> [Accessed 12 October 2023]

SAIC-GM 2023: SAIC General Motors Corporation Limited. Company Introduction. 2023. Available at: www.saic-gm.com/www/en/about-sgm [Accessed 12 October 2023]

SMTCL 2023: Genertec Shenyang Machine Tool Co. Ltd. 2023. Available at: www.smtcl.com [Accessed 4 October 2023]

Sutton 2020: Sutton, H.I. Chinese Navy Steps Closer To New Generation Of Nuclear Submarines. 19 June 2020. Forbes. Business. Aerospace & Defense. Available at: <https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/06/19/chinese-navy-gets-closer-to-new-generation-of-nuclear-submarines/> [Accessed 11 October 2023]

The New York Times 1955: Soviet Unit Greets Port Arthur. 15 May 1955. Available at: <https://www.nytimes.com/1955/05/15/archives/soviet-unit-greets-port-arthur.html> [Accessed 12 October 2023]

Vavasseur 2019: Vavasseur, Xavier. Naval News: Liaoning Aircraft Carrier Returns To Sea After Refit. 24 January 2019. Available at: <https://www.navalnews.com/naval-news/2019/01/liaoning-aircraft-carrier-returns-to-sea-after-refit/> [Accessed 12 October 2023]

WNN 2014: World Nuclear News: New Nuclear: Site approval for Chinese AP1000 plant. 13 April 2014. Available at: <https://www.world-nuclear-news.org/Articles/Site-approval-for-Chinese-AP1000-plant> [Accessed 11 October 2023]

WNN 2019: World Nuclear News: New Nuclear: AtomStroyExport unveils schedule for China projects. 03 April 2019. Available at: <https://www.world-nuclear-news.org/Articles/AtomStroyExport-unveils-schedule-for-China-project> [Accessed 11 October 2023]

World Nuclear Association 2023: Nuclear Power in China. August 2023. Available at: <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/china-nuclear-power.aspx> [Accessed 11 October 2023]

Yilei 2018: Yilei, Feng. CGTN – China Global Television Network. ‘Cradle of modern China’s movie industry’ seeks new breakthroughs. 8 September 2018. Available at: <https://news.cgtn.com/news/3d3d674e776b544f79457a6333566d54/index.html> [Accessed 4 October 2023]

Zheng 2020: Zheng, Sarah. China has expanded the shipyard where its nuclear submarines are built, satellite imagery shows. 15 October 2020. South China Morning Post. Hong Kong. China. Military. Available at: <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3105699/china-has-expanded-shipyard-where-its-nuclear-submarines-are> [Accessed 11 October 2023]